

KATARZYNA KONDZIOŁA-PICH

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1950-9299>

Uniwersytet Szczeciński

POLSKA I POLACY W WYPOWIEDZIACH RZECZNICZKI ROSYJSKIEGO MINISTERSTWA SPRAW ZAGRANICZNYCH

POLAND AND POLES IN THE STATEMENTS OF THE SPOKESPERSON OF THE RUSSIAN MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS

This article aims to identify and analyse the forms of argumentation through which the image of Poland is constructed in the official communications of the Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation. Analysis of the empirical material reveals the systematic deployment of propaganda techniques, including the demonization of opponents, manipulation of historical narratives, deprecatory strategies grounded in irony and colloquialization, as well as the dissemination of disinformation. Particular attention is given to key lexical items and persuasive linguistic devices that frame the audience's interpretation in specific ways. The findings demonstrate that the examined statements do not function as neutral institutional communication; rather, they serve as instruments for advancing the contemporary political and ideological objectives of the Russian Federation.

Keywords: Maria Zakharova, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, image of Poland in Russian media, propaganda, linguistic persuasion

WSTĘP

Współczesna rosyjska przestrzeń komunikacyjna, obejmująca zarówno oficjalne kanały państwowe, jak i nieoficjalne formy przekazu, stanowi przedmiot rosnącego zainteresowania badaczy języka, dyskursu i kultury politycznej¹. Szczególną uwagę zwraca sposób, w jaki Ro-

¹ Zob. wybrane prace z 2025 roku, ukazujące różnorodne podejścia metodologiczne i źródłowe: T. Polowyj, *Od informacji do propagandy: Transformacja rosyjskiego systemu medialnego*, „Sprawy Międzynarodowe” 2025, nr 2 (78), s. 197–225; A. Starodubtseva, *Cultural-Civilisational Dimensions of Public Consciousness Militarisation: A Study of Comments on Russian Pro-Government Telegram Channels*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Cultura” 2025, nr 17 (2), s. 79–93; A. Pstyga, *Wojna i pokój? Publicystyka rosyjskojęzyczna*

sja konstruuje narracje dotyczące Zachodu, w tym Polski². Kluczową rolę odgrywają w tym procesie wypowiedzi przedstawicieli aparatu państwowego, które – mimo deklarowanej funkcji informacyjnej – realizują cele ideologiczne i propagandowe. W tym kontekście wystąpienia Marii Zacharowej, dyrektorki Departamentu Informacji i Prasy MSZ Federacji Rosyjskiej³ stanowią istotny materiał do analizy mechanizmów budowania wizerunku innych państw w oficjalnym dyskursie rosyjskim.

Artykuł wpisuje się w badania nad rosyjskim dyskursem państwowym, propagandą oraz wpływem komunikacji instytucjonalnej na obraz relacji międzynarodowych. Materiał badawczy obejmuje oficjalne wypowiedzi Zacharowej podczas cotygodniowych briefingów prasowych MSZ FR, prowadzonych według stałego schematu (oświadczenia oraz sesja pytań i odpowiedzi). Są one dostępne w formie zapisu pisemnego i nagrań wideo na stronie resortu⁴. Analizie poddano konferencje z okresu od 16 stycznia do 12 września 2025 roku. Spośród wszystkich 32 briefingów ministerstwa w badanym przedziale czasowym 31 prowadziła Zacharowa – w 22 poruszyła temat Polski (co stanowi 71% wszystkich briefingów z tego czasu).

Dobór materiału wynika z jego aktualności oraz bezpośredniego związku z bieżącymi wydarzeniami politycznymi. W analizowanym okresie miały miejsce m.in. wybory prezydenckie w Polsce (maj–czerwiec 2025), dalsze zaostrzenie relacji polsko-rosyjskich (zamknięcie konsulatów w Krakowie i Królewcu, zamknięcie granicy z Białorusią,

w przekładzie na język polski po lutym 2022 roku, „*Studia Rossica Posnaniensia*” 2025, nr 50, s. 119–132.

² Wśród opracowań opublikowanych w roku 2025 warto wymienić następujące: A. Jaskólski, *Obraz Zachodu w oficjalnej rosyjskiej narracji w kontekście inwazji Rosji na Ukrainę*, „*Przegląd Ruscystyczny*” 2025, nr 3 (191), s. 141–158; M. Kowalska-Chrzanowska, *Rosyjskie antypolskie narracje dezinformacyjne w roku 2024 w świetle zasobów bazy EUvsDisinfo*, „*Polityka i Społeczeństwo*” 2025, nr 2 (23), s. 53–75; R. Paradowski, *Trends and Mechanisms of Russian Disinformation Concerning Poland: the Analysis of Information Operations on Twitter in 2009–2020*, „*The Copernicus Journal of Political Studies*” 2025, nr 1, s. 35–59.

³ M. Zacharowa jest zawodową dyplomatką, posiada stopień naukowy doktora w zakresie historii, z Ministerstwem Spraw Zagranicznych jest związana zawodowo od końca lat dziewięćdziesiątych XX wieku, zob. J. Brodowski, M. Winiarska-Brodowska, *Państwa Kaukazu Południowego w wypowiedziach rzeczniczki prasowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych Federacji Rosyjskiej*, „*Politeja*” 2022, nr 3 (78), s. 39.

⁴ Zapis briefingów jest dostępny na stronie: https://www.mid.ru/ru/press_service/spokesman/briefings/ (22.01.2026).

przygotowania do manewrów „Zapad 2025”) oraz incydent naruszenia polskiej przestrzeni powietrznej we wrześniu 2025 roku. Wszystkie te wydarzenia były komentowane przez rosyjskie MSZ, gromadzony korpus tekstów jest reprezentatywny dla badania obrazu Polski w oficjalnym dyskursie Federacji Rosyjskiej.

Przedmiotem badania są narracje dotyczące Polski i Polaków w wypowiedziach Zacharowej. Na podstawie zauważonej w całym materiale powtarzalności wyodrębniono główne cele polityczno-ideologiczne: dyskredytowanie władz polskich, wzmacnianie pozytywnego wizerunku Rosji, podtrzymywanie narracji o zagrożeniu ze strony „kolektywnego Zachodu” oraz legitymizację rosyjskiej polityki historycznej poprzez reinterpretację przeszłości i oskarżanie Polski o jej fałszowanie. Wypowiedzi te należy traktować jako przykład dyskursu perswazyjnego o charakterze propagandowym, którego istotą nie jest neutralne przekazywanie informacji, ale kształtowanie pożądanego interpretacji faktów poprzez zastosowaną argumentację⁵. W definicjach perswazji podkreśla się, że jej głównym celem jest nie tyle logiczne udowodnienie słuszności określonego poglądu, ile wywarcie wpływu na odbiorcę lub grupę odbiorców⁶. Nie osiąga się tego poprzez bezpośrednie nakazy, lecz za pomocą środków pośrednich i często ukrytych⁷. Istotnym problemem jest rozróżnienie perswazji i manipulacji, ponieważ granica między tymi zjawiskami ma charakter płynny — oba opierają się na zbliżonych technikach i mogą się wzajemnie przenikać⁸. Jednym z istotnych kryteriów pozwalających odróżnić te dwa zjawiska jest stopień jawności przekazu, a więc to, czy odbiorca ma dostęp do pełnego zakresu informacji na dany temat, czy też nadawca celowo część z nich ukrywa. W przypadku zatajenia informacji mamy do czynienia już nie z perswazją, lecz z manipulacją⁹. Kwestia ta ma szczególne znaczenie w kontekście niniejszych rozważań, ponieważ sytuacją, w której dochodzi do zatajenia infor-

⁵ A. Kiklewicz, *Perswazja a implikacja*, w: A. Barańska-Szmitko, A. Filipczak-Białkowska (red.), *Teorie i praktyki komunikacji 2*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2023, s. 425.

⁶ E. Gajewska, „Polska jest naszym wielkim zadaniem” — językowe środki perswazji w audycjach wyborczych kandydatów na prezydenta Polski w wyborach z 2020 roku, „Media i Społeczeństwo” 2022, nr 16, s. 138.

⁷ S. Barańczak, *Słowo — perswazja — kultura masowa*, „Twórczość” 1975, nr 7, s. 46.

⁸ G. Gruner, *Metafora i metonimia konceptualna jako narzędzia perswazji i manipulacji*, „Językoznawstwo” 2024, nr 1 (20), s. 110.

⁹ Tamże.

macji jest niewątpliwie kłamstwo¹⁰, stanowiące jeden z elementów analizowanych wypowiedzi.

Za szczególną odmianę dyskursu perswazyjnego uważa się propagandę, która zakłada pozyskiwanie zwolenników określonych idei politycznych i ideologicznych poprzez kształtowanie postaw odbiorców za pomocą celowo dobranych środków językowych¹¹. Jednym z głównych, jeśli nie kluczowym, celem działań propagandowych jest wywołanie społecznej aprobaty dla władzy oraz jej decyzji i działań¹². Propaganda jest jawnym szerzeniem poglądów politycznych, które mają ukształtować postawę odbiorcy zgodnie z zamiarem nadawcy¹³. Wypowiedzi poddane analizie w niniejszym opracowaniu spełniają te kryteria i tym samym zaliczają się do tekstów propagandowych.

Celem artykułu jest identyfikacja i analiza form argumentacji służących realizacji wymienionych zamiarów o charakterze polityczno-ideologicznym. Kluczowym narzędziem jest tu argumentacja wartościująca. Polega ona na takim doborze informacji — zarówno wyrażonych wprost, jak i sugerowanych pośrednio — aby odbiorca najpierw sam sformułował określone oceny, a następnie był skłonny zareagować zgodnie z tymi ocenami — czy to na poziomie myślenia, emocji, czy działania¹⁴. Ten typ argumentacji opiera się również na odwoływaniu się do emocji, co sprzyja wywieraniu wpływu na odbiorców¹⁵.

Zastosowana w niniejszym opracowaniu metoda badawcza polega na wyodrębnieniu słów-kluczy oraz językowych środków perswazji

¹⁰ O kłamstwie jako taktyce manipulacyjnej w: M. Tokarz, *Argumentacja, perswazja, manipulacja*, Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2006, s. 265–292.

¹¹ G. Habrajska, *Nakłanianie, perswazja, manipulacja językowa*, „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Litteraria Polonica” 2005, nr 7, s. 110.

¹² J. Bralczyk, *Strategie w języku propagandy politycznej (o polskiej propagandzie partyjnopaństwowej w latach 1982–88)*, w: J. Bartmiński, R. Grzegorzczkowska (red.), *Język a kultura 4: Funkcje języka i wypowiedzi*, Wydawnictwo Wiedza o Kulturze, Wrocław 1991, s. 107.

¹³ I. Kamińska-Szmaj, *Propaganda, perswazja, manipulacja — próba porządkowania pojęć*, w: P. Krzyżanowski, P. Nowak (red.), *Manipulacja w języku*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2004, s. 13–27; A. Zięba, *Językowe środki perswazji i manipulacji w informacjach prasowych na przykładzie Targów Budownictwa BUDMA 2008*, „Język, komunikacja, informacja” 2009, nr 4, s. 110.

¹⁴ A. Kiklewicz, *Perswazja poprzez argumentację aberracyjną (ze szczególnym uwzględnieniem komunikacji wizualnej)*, „Socjolingwistyka” 2025, nr 39, s. 9.

¹⁵ I. Witkowska, *Argumentacja jako językowy środek perswazji — na przykładzie prasowych tekstów reklamowych*, w: K. Burska, B. Cieśla (red.), *Kreatywność językowa w przestrzeni medialnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, s. 265–266.

funkcjonujących w ramach strategii komunikacyjnych, wyłonionych i scharakteryzowanych przez autorkę artykułu na podstawie analizy wypowiedzi Zacharowej.

W lingwistyce pojęcie słów-kluczy jest ujmowane na różne sposoby. Jedna koncepcja, powiązana z lingwistyką kulturową, traktuje je jako kondensację centralnych idei kulturowych, organizującą myślenie i komunikację w danym języku¹⁶. Inne podejścia określają je jako słowa-wytrychy¹⁷, słowa-magnesy¹⁸ lub słowa uzbrojone¹⁹, z funkcją przyciągania uwagi, generowania dyskursu²⁰ i modyfikowania znaczeń w zależności od sytuacji. W przyjętym tu ujęciu słowa-klucze tworzą podstawę argumentacji, przenosząc idee, emocje i wartości, ujawniając światopogląd nadawcy, wywołując oceny i postawy oraz nadając przekazowi ramy interpretacyjne²¹.

Językowe środki perswazji²² to leksemy, zwroty i konstrukcje zdaniowe, których funkcją jest kształtowanie odbioru komunikatu poprzez wzmacnianie siły argumentu i wpływanie na ton emocjonalny. W odróżnieniu od słów-kluczy, które tworzą semantyczny rdzeń tekstu, środki te wpływają przede wszystkim na postawy i reakcje odbiorcy.

¹⁶ A. Wierzbicka, *Słowa klucze. Różne języki — różne kultury*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2007.

¹⁷ M. Kita, *Słowa magnesy. O (nie)przewidywalnym efekcie skupiania uwagi odbiorcy na słowie w dyskursie publicznym (medialnym)*, w: K. Jachimowska, B. Kudry, E. Szkudlarek-Śmiechowicz (red.), *Słowo we współczesnych dyskursach*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, s. 15–16.

¹⁸ Tamże, s. 16–17.

¹⁹ O słowach uzbrojonych jako elemencie retoryki uzbrojonej, będącej walką o wpływ na przestrzeń kognitywną odbiorców w: C.M. Ornatowski, *Retoryka uzbrojona: walka o świadomość we współczesnej przestrzeni medialnej*, „Res Rhetorica” 2021, nr 8 (4), s. 13–39.

²⁰ B. Kudra, *Semantyzacja ideologiczna słowa w tzw. dyskursie smoleńskim*, w: K. Jachimowska, B. Kudry, E. Szkudlarek-Śmiechowicz (red.), *Słowo we współczesnych...*, s. 36.

²¹ Podobne ujęcie słów-kluczy występuje w artykule: D. Zdunkiewicz-Jedynak, *Słowa-klucze w dyskursie „dobrej zmiany”*, w: U. Sokółska (red.), *Socjolekt — idiolekt — idiosyl: historia i współczesność*, Wydawnictwo Prymat, Wydział Filologiczny Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2017, s. 445–461.

²² O językowych środkach perswazji w różnych typach wypowiedzi: A. Wójcik, *Skuteczne przekonywanie w przekazach reklamowych: językowe środki perswazji stosowane w kampaniach społecznych*, w: B. Mitrenga (red.), *Słowo — wartość — jakość w języku i tekście*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2016, s. 169–182; K. Bednarska, *Językowe środki perswazji w polskich i słoweńskich reklamach*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie polonistyczne cudzoziemców” 2014, nr 21, s. 279–287.

Słowa-klucze i językowe środki perswazji są w niniejszym opracowaniu traktowane jako odrębne, choć komplementarne elementy analizy, dlatego relacja między nimi wymaga doprecyzowania. Słowa-klucze zostały wyłonione na podstawie obserwacji autorki jako jednostki leksykalne często powtarzające się w badanym materiale, pojawiające się w określonych kontekstach i współtworzące spójne pole znaczeniowe. Choć są one nierzadko nacechowane emocjonalnie i aksjologicznie, ich podstawową funkcją jest przenoszenie określonych treści, charakterystycznych dla analizowanych narracji. W wypowiedziach realizujących konkretne cele – takie jak na przykład przypisywanie Polsce określonych działań czy intencji – słowa te mogą przybierać zróżnicowaną formę stylistyczną, jednak ujawniają wyraźne powiązania semantyczne i wspólny zakres znaczeniowy, co pozwala traktować je jako elementy jednej struktury interpretacyjnej. Odmienny status mają natomiast językowe środki perswazji, które nie są związane z konkretnymi, powtarzalnymi leksemami, lecz z określonymi funkcjami pełnionymi w tekście. Ich zadaniem nie jest wprowadzanie nowych treści, lecz intensyfikowanie znaczeń niesionych przez słowa-klucze oraz wpływanie na sposób ich odbioru. Na podstawie przeprowadzonej analizy do tych środków zaliczono wykorzystywanie leksyki o charakterze kolokwialnym²³, użycie metafor²⁴ i frazeologizmów²⁵, budowanie efektu ironii²⁶ oraz stosowanie formuł ograniczających możliwość weryfikacji prawdziwości przekazywanych treści²⁷.

²³ O funkcjach kolokwializmów: A. Kiklewicz, *Kolokwializmy we współczesnej prasie: funkcje i uwarunkowania (na materiale „Gazety Wyborczej” i „Nowej Gazety”)*, „Przegląd Wschodnioeuropejski” 2025, t. 16, nr 2, s. 333–356.

²⁴ O perswazyjnej funkcji metafor: О.И. Калинин, *Речевое воздействие и содержание метафоры: к вопросу об индексе функциональной типологии*, „Теоретическая и прикладная лингвистика” 2021, nr 7 (3), s. 90–102; M. Jankosz, *Perswazyjna funkcja werbalnych i niewerbalnych metafor na przykładzie konferencji polskiego rządu podczas tzw. trzeciej fali epidemii COVID-19*, „Res Rhetorica” 2021, nr 8 (3), s. 75–90.

²⁵ O perswazyjnej funkcji frazeologizmów mających charakter metaforyczny: J. Podracki, M. Trysińska, *Metafory a frazeologia w języku polityków (na przykładzie rozmów prowadzonych w TVP i Internecie)*, „Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. Studia Logopedica” 2006, nr 31, s. 429–439.

²⁶ O funkcjach ironii w narracji: W. Pikor, *Ironia jako narzędzie narracji*, „Biblica et Patristica Thoruniensia” 2018, nr 11, s. 209–225.

²⁷ Opis środków blokujących weryfikację prawdziwości wyrażanych sądów stanowi nawiązanie do koncepcji metaoperatorów perswazyjnych, których obecność w komunikacie zwiększa jego skuteczność: A. Awdiejew, *Gramatyka interakcji werbalnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007, s. 142–152.

Omówienia wymaga również pojęcie strategii komunikacyjnej, która jest tu rozumiana jako ogół świadomych decyzji podejmowanych przez nadawcę w celu wyboru najskuteczniejszych działań językowych, pozwalających osiągnąć zamierzony cel komunikacyjny²⁸. Strategie są ukierunkowane na innych uczestników komunikacji — na ich zachowania oraz sposób interpretowania przekazu — i mają na celu wywołanie określonych reakcji²⁹. Służą realizacji różnych zamierzeń, w tym także o charakterze społecznym czy politycznym, dlatego pozostają ściśle związane z perswazyjną funkcją języka³⁰.

W niniejszym opracowaniu poszczególne strategie komunikacyjne zostały wyodrębnione na podstawie obserwowanej powtarzalności wzorców językowych w wypowiedziach Zacharowej. Autorka przyjęła kryterium funkcjonalne: każda strategia została zidentyfikowana jako zestaw działań językowych, które w spójny sposób służą realizacji określonych celów polityczno-ideologicznych. Podstawą wydzielenia strategii była więc analiza tego, które kombinacje słów-kluczy i językowych środków perswazji powtarzają się w różnych kontekstach i w jaki sposób współtworzą powtarzalne mechanizmy oddziaływania na odbiorcę. Strategie często się przenikają — w każdej można dostrzec elementy innych — dlatego autorka skupiła się na najbardziej wyraźnych przykładach, aby pokazać charakterystyczną specyfikę każdej z nich.

1. POLSKA JAKO CZĘŚĆ „KOLEKTYWNEGO ZACHODU”

Szczegółową analizę warto poprzedzić ogólną obserwacją, że niezależnie od kontekstu — spraw wewnętrznych, relacji dwustronnych czy zagadnień międzynarodowych — Zacharowa najczęściej przywołuje Polskę w szeregu z innymi państwami Unii Europejskiej, nazwami krajów spoza UE oraz członkami NATO, w tym zbiorczo określanymi mianem Прибалтика (Kraje Bałtyckie):

1) Мы ежедневно комментируем обломки от западных вооружений, которые обнаруживаем у себя на территории, — от дальнoбойных ракет, дро-

²⁸ A. Małyska, *Strategie komunikacyjne we współczesnym dyskursie politycznym*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2012, s. 79.

²⁹ Tamże, s. 77.

³⁰ Tamże, s. 48.

нов, танков, других видов вооружений, которые поставляются Польшей, Францией, Германией, Британией, которые закупаются и производятся на деньги Норвегии, Швеции, других стран ЕС и НАТО.

2) В этом же докладе будет дана оценка действиям отдельных государств, в первую очередь, стран Прибалтики, Польши и Украины [...].

Zestawienia te sugerują postrzeganie Polski jako elementu szerszej wspólnoty międzynarodowej o antyrosyjskiej orientacji, określanej w rosyjskiej propagandzie (również przez Zacharową) mianem „kolektywnego Zachodu”. Wyrażenie коллективный Запад jest przez badaczy opisywane jako tzw. ideologem, czyli minimalna znacząca jednostka organizująca świadomość na płaszczyźnie ideologicznej³¹. Określenie to dotyczy Stanów Zjednoczonych i ich sojuszników (przede wszystkim Unii Europejskiej i krajów NATO), postrzeganych jako propagatorzy jednobiegunowej ideologii³². Powszechność używania tego wyrażenia w rosyjskim dyskursie społeczno-politycznym wynika z potrzeby przedstawienia obrazu wieloskładnikowego, zbiorowego, a jednocześnie jednego w swych celach przeciwnika współczesnej Rosji. Akcent na kolektywności Zachodu w dzisiejszych warunkach wskazuje na nierówność, w której państwo rosyjskie praktycznie samotnie staje naprzeciw sojuszowi wielu krajów³³.

Wypowiedzi dotyczące Polski jako elementu „kolektywnego Zachodu” są konstruowane zgodnie z określonymi strategiami komunikacyjnymi, rozumianymi jako celowo dobrane sposoby działania służące realizacji zamierzonych celów, w tym wpływaniu na odbiorcę oraz kształtowaniu wizerunku Polski. W dalszej części artykułu strategie te zostaną omówione i zilustrowane przykładami z analizowanego materiału.

³¹ P. Zemszał, *Ideologem w dyskursie ideologicznym*, w: I. Kamińska-Szmaj, T. Piekot, M. Poprawa (red.), *Ideologie w słowach i obrazach*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2008, s. 83. Ideologem jako nośnik konotacji ideologicznych jest również opisywany w: K. Ozga, *(De)putinizacja – ideologem hasłowy we współczesnym dyskursie medialnym*, w: A. Barańska-Szmitko, A. Filipczak-Białkowska (red.), *Teorie i praktyki...*, s. 289.

³² Л. В. Балашова, *Идеологема „коллективный Запад” сквозь призму антропоморфной метафоры (на материале выступлений С.В. Лаврова после начала специальной военной операции 24.02.2022)*, „Политическая лингвистика” 2022, nr 5 (95), s. 26.

³³ Р. Э. Бараш, Р. В. Петухов, *Идентичность и историческая память россиян в условиях противостояния „коллективному Западу”*, „Вестник Института социологии” 2023, nr 14 (4), s. 152.

2. STRATEGIA OFENSYWNA

Strategia ta polega na konstruowaniu obrazu rzeczywistości w oparciu o wyraźną opozycję swój–obcy, w której „obcy” obejmuje Polskę i szeroko rozumiany Zachód. Obraz ten budowany jest dzięki formułowaniu przez Zacharową oskarżeń pod ich adresem. W wypowiedziach rzeczniczki rosyjskiego MSZ strategia realizuje się przede wszystkim poprzez systematyczne przypisywanie przeciwnikowi negatywnych cech i intencji, wyrażanych za pomocą powtarzalnych słów-kluczy o wyraźnym nacechowaniu aksjologicznym, co prowadzi do jego delegitymizacji i utrwalenia określonego schematu interpretacyjnego u odbiorcy.

2.1. OSKARŻENIE O DĄŻENIE DO WOJNY

Zastosowanie strategii ofensywnej polega na oskarżaniu Polski i innych państw zachodnich o działania mające na celu wywołanie międzynarodowego konfliktu. Występujące tu słowa-klucze to: война, военная интервенция, конфронтация, эскалация. Opiswane z ich pomocą działania są oceniane jako posiadające długoterminowe cele (продолжать курс на конфронтацию, привести к дальнейшей эскалации), realizowane w oparciu o założony wcześniej plan (реализовать планы по эскалации) oraz jako świadome, celowe i maksymalnie zintensyfikowane (приложить все усилия, чтобы разжечь пламя войны), pr.:

- 3) Они только на словах выражают „безграничную” солидарность с режимом В. А. Зеленского, а на деле присматривающаяся к тому, как лучше реализовать планы по эскалации кризисов, включая военную интервенцию на Украину.
- 4) [...] государства Прибалтики и Польша продолжают курс на конфронтацию с Россией и эскалацию напряженности на европейском континенте.
- 5) Активные усилия Польши и стран Балтии по выходу из Конвенции неизбежно приведут к дальнейшей эскалации напряженности в Европе [...].
- 6) А к 2022 г. именно Запад приложил все усилия, чтобы разжечь пламя войны и приумножить страдания украинцев (и других народов) от действий банды В. А. Зеленского.

W ostatnim przykładzie znalazła się metaforyczna fraza разжечь пламя войны, która, poprzez plastyczne przywołanie obrazu

zniszczenia, może silnie wpływać na odbiorców i angażować ich emocjonalnie.

2.2. OSKARŻENIE O PROPAGOWANIE NAZIZMU I FASZYZMU

Druga grupa wypowiedzi oskarżycielskich charakteryzuje się częstym użyciem przymiotnika *неонацистский*, występującego głównie w połączeniu z wyrażeniem *киевский режим*. Polska, podobnie jak inne państwa „kolektywnego Zachodu”, przedstawiana jest jako jego zwolennik, co realizują leksemy *сторонники*, *поклонники*, *поддержка* / *поддерживать*, *содержание* (w znaczeniu ‘finansowego utrzymania’³⁴), np.:

7) Речь, прежде всего, о Польше и других странах коллективного Запада, поддерживающих *неонацистский киевский режим*.

8) Намерение новой американской администрации переложить на своих европейских сателлитов расходы по содержанию *неонацистского киевского режима* вынуждает их поспешно искать выход из складывающейся ситуации.

9) К сожалению, приходится констатировать, что в ряде стран, например, в Польше и Германии, возложения проходили на фоне провокаций сторонников коллаборационистов и поклонников *неонацистского киевского режима*, при попустительстве местных правоохранительных органов.

Przedrostek *нео-* sygnalizuje kontynuację lub nową wersję danego zjawiska, stąd *неонацизм* oznacza odradzający się *нацизм*. W wypowiedziach Zacharowej termin ten odnosi się do Ukrainy, podkreślając przy tym rzekome wsparcie Zachodu dla tego procesu. W odniesieniu do Polski i innych państw zachodnich stosowany jest natomiast wyraz *нацизм*, który w dyskursie publicznym posiada ogromny ładunek emocjonalny i ideologiczny, niesie historycznie określone, silnie negatywne znaczenie. Rzeczniczka rosyjskiego MSZ zestawia go z wartościującymi dodatnio leksemami *поднятого* stylu *героизация* i *прославлять*. Jednocześnie oskarżając Zachód o gloryfikację *нацизму*, w odniesieniu do opisywanej postawy często używa przysłówka *открыто*, podkreślając, że omawiane państwa w sposób *ostentacyjny*, *провокаcyjny* i *демонстраcyjny* popierają zakazaną ideologię. Widać to w poniższych wypowiedziach:

³⁴ С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова, *Толковый словарь русского языка*, Русский язык, Москва 2002.

10) Более того, уже предпринимаются попытки открыто отождествлять европейские ценности с героизацией нацизма, как это недавно продемонстрировали отдельные адепты объединения с Евросоюзом.

11) Наиболее тревожная ситуация по-прежнему наблюдается в странах Прибалтики и на Украине, где открыто прославляется нацизм [...]. Не менее остро складывается ситуация в Польше, Чехии.

Słowo nacizm wywołuje negatywne konotacje, które w wypowiedziach Zacharowej realizowane są również poprzez synonimiczne leksemy: фашизм, антисемитизм, коллаборационизм, сегрегация. Odnosząc się do polskich obchodów 80. rocznicy wyzwolenia obozu Auschwitz-Birkenau, rzeczniczka potępiła pominięcie w uroczystościach roli Armii Czerwonej i użyła wyżej wymienionych słów-kluczy:

12) Это ведь и продолжение антисемитизма, коллаборационизма. Вы только делаете вид, что читаете евреев-заключенных. Одновременно вы уничтожаете мемориалы красноармейцам, среди которых были сотни тысяч евреев. Это чудовищное продолжение той самой сегрегации, породившей нацизм и фашизм, только в красивой, современной упаковке.

Użycie formuły w pięknej, nowoczesnej упаковке pełni funkcję metafory, której zadaniem jest zdyskredytowanie nowoczesnych form wyrażenia wartości demokratycznych jako zewnętrznie atrakcyjnych, lecz wewnętrznie tożsamy z ideologicznym złem przeszłości.

Na podstawie wypowiedzi oskarżających Polskę i kraje zachodnie o propagowanie nazizmu widać wyraźnie, że Zacharowa ponownie sięga po narracje zakorzenione w mitem wielkiej wojny ojczyźnianej. Wynika to z dążenia rosyjskich władz do wykreowania w świadomości społecznej obrazu tzw. specjalnej operacji wojskowej³⁵ jako wydarzenia przełomowego, o dużym stopniu skomplikowania oraz stanowiącego poważne zagrożenie dla istnienia państwa — na wzór historycznych doświadczeń z lat 1941–1945. Tak skonstruowany komunikat ma mobilizować obywateli do poczucia odpowiedzialności i gotowości do osobistego zaangażowania³⁶.

³⁵ Termin „specjalna operacja wojskowa” jest propagandowym eufemizmem wprowadzonym przez władze rosyjskie i stosowanym w przestrzeni medialnej w celu opisanego inwazji Rosji na Ukrainę.

³⁶ M. Wrzosek, *Rosyjska dezinformacja w konflikcie zbrojnym w Ukrainie*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2024, nr 44, s. 80.

2.3. OSKARŻENIE O ZAKŁAMYWANIE FAKTÓW

Oskarżanie Polski o zakłamywanie rzeczywistości dotyczy zarówno teraźniejszości, jak i przeszłości. W kwestii teraźniejszości Zacharowa zarzuca polskim władzom i polskim środkom masowego przekazu tworzenie mitów na temat antypolskich nastrojów w Rosji oraz — jej zdaniem — rzekomych agresywnych rosyjskich planów dotyczących przeprowadzenia ataku na któryś z krajów NATO. Nazywając i wyliczając tego typu informacje rozpowszechniane w polskim dyskursie publicznym, rzeczniczka stosuje leksem миф oraz należący do stylu naukowego termin мифологема³⁷, np.:

13) 12 июня с.г. в Риме главы внешнеполитических ведомств стран формата „Веймар плюс” [...] выступили за укрепление ВСУ и расширение сотрудничества с Киевом в области военно-промышленного комплекса с целью „повышения обороноспособности” Европы перед лицом якобы российской угрозы. Об этом „мифе” Президент России В.В. Путин подробно говорил, общаясь с представителями зарубежных СМИ „на полях” Форума.

14) Видимо, польские власти не устраивает то, что видели эти граждане Польши у нас, что абсолютно не соответствовало тем картинкам, которые им показывали по польскому телевидению. Чтобы попытаться перекрыть поток объективной информации о России, [...] польские власти выпустили новую мифологему. Интересно, кто ее разрабатывал.

Na uwagę zasługuje przykład 14, w którym Zacharowa oskarża polskie władze o zakłamywanie faktów dotyczących współczesnej Rosji i relacji rosyjsko-polskich, przedstawiając takie działania jako szkodliwe dla samych Polaków. Wypowiedź ta implikuje istnienie rozbieżności między społeczeństwem a władzą oraz brak zaufania obywateli do oficjalnej narracji. Wątek ten zasługuje na odnotowanie, ponieważ powraca także w innych częściach analizowanego materiału.

Zacharowa często wykorzystuje eksplicytne sposoby oskarżania Polski o zakłamywanie faktów — zarówno dotyczących historii, jak i współczesności — z użyciem czasownika придумывать i imiesłowu придуманный, a także rzeczownika фальсификация w przykładowych zestawieniach: придуманные истории, придумывать несуществующие истории, фальсификация истории. W jej wypowiedziach znajdujemy także zupełnie oczywiste w tym kontekście leksemy z pola semantycznego ‘kłamstwo’ — врать, лицемерить i ложь, np.:

³⁷ С. И. Крылова, *Мифологема: термин и понятие*, „Известия Гомельского государственного университета имени Ф. Скорины” 2009, nr 3 (54), s. 98–102.

15) Когда они используют подобные тезисы, „доказывая” и „обвиняя” нашу страну в неких агрессивных планах, то они врут и лицемерят. Видимо, они не ожидали, что за столько времени и при таком количестве их усилий материально-технического и политического плана они не добьются ни одной из поставленных целей, но при этом, наоборот, получают в виде бумеранга то, что сами посеяли — бурю. Почему им это не нравится? Этот вопрос задайте им. Повторю, что никаких обвинений нет. Есть придуманные истории, ложь, откровенная истерика [...].

16) В Польше стали заменять применительно к этому событию термин „освобождение” на „вхождение” Красной Армии на территорию лагеря. Безусловно, „вхождение” было. Это действительно было освобождение целой жизни погибших там красноармейцев. Это и есть фальсификация истории.

Do pola semantycznego ‘kłamstwo’ należy także leksem z wyższego rejestru o silnym negatywnym zabarwieniu emocjonalnym — клевета, пр.:

17) Когда кого-то обвиняют (кстати, это закреплено в национальном законодательстве практически всех стран), предоставляют факты. Не видела никаких фактов. Это клевета, дезинформация, создание мифологем.

Powyzsza wypowiedź dotyczy odpierania zarzutów dotyczących naruszenia przez Rosję polskiej przestrzeni powietrznej we wrześniu 2025 roku. Ma ona formalny wydźwięk, kształtowany przez zestawienie leksemów o charakterze naukowym (мифологема) i oficjalnym (клевета, дезинформация). Odmienny ton ma kolejna wypowiedź, której emocjonalny i lekceważący styl ujawnia się poprzez użycie trzeciej osoby liczby mnogiej (они) w połączeniu z potocznymi formami кричат, придумывают. Zabiegi te wzmacniają funkcję dyskredytującą wobec Zachodu:

18) Больше всего они кричат о собственной безопасности, требуют от остальных быть в лоне международно-правовых обязательств. Каждый раз придумывают несуществующие обвинения, сами же делают то и так, как считают нужным для них.

W wypowiedziach dotyczących rzekomego zakłamywania historii przez Polskę pojawia się frazeologizm переворачивать с ног на голову, odnoszący się do odwracania faktów. Ilustruje to poniższa wypowiedź, w której użycie słowa-klucza пропагандисты stanowi dodatkowy sygnał intencjonalnej manipulacji przekazem historycznym:

19) Сносятся памятники советским воинам-освободителям, оскверняются места их захоронения, польские официальные лица и пропагандисты в Польше переворачивают историю с ног на голову, обвиняя СССР в развязывании Второй мировой войны.

3. STRATEGIA KONTRASTU W ROSYJSKO-POLSKICH RELACJACH

Strategia kontrastu opiera się na dychotomii „dobra”–„zła”, w której Rosja przedstawiana jest jako „dobra” – przyjazna i otwarta na dialog, a Polska jako „zła”, agresywna i rusofobiczna. Strategia ta jest realizowana poprzez nagromadzenie słów-kluczy o określonej aksjologii oraz zastosowanie językowych środków perswazyjnych, które występują tu w większym zakresie i są bardziej wyraźne niż w poprzednio omawianej strategii.

3.1. „DOBRA” ROSJA

W ramach tego podejścia szczególne miejsce zajmuje pozytywne profilowanie Rosji. Poniższy przykład pokazuje celowe nagromadzenie słów-kluczy o pozytywnym wartościowaniu. Nadawca wprowadza kategorię prawdy, uznając obiektywność informacji (поток объективной информации) za główne kryterium jej wiarygodności, a na tej podstawie buduje pozytywny obraz Rosji poprzez leksykę nacechowaną dodatnio. Wskazuje pozytywne cechy Rosjan w relacjach z Polakami — гостеприимство, дружелюбие — oraz opisuje je jako отсутствие агрессивных фобий.

20) Чтобы попытаться перекрыть поток объективной информации о России, который уже приходил через людей, [...] которые получили от посещения России самые положительные эмоции и убедились на собственном опыте в гостеприимстве, дружелюбии, отсутствии агрессивных фобий, польские власти выпустили новую мифологему.

Przedstawianiu Rosji jako kraju przyjaznego Polsce i Polakom służą także opisy związane z historią II wojny światowej. W wypowiedziach na ten temat spotykamy leksykę kreującą obraz Rosji-wyzwolicielki, tj.: спасение, освобождение czy помощь. Drugą grupę stanowią wyrazy tworzące obraz Rosji-odrodzicielki polskiej państwowości: возрождение, отстроить. Kolejna kreacja to Rosja-daw-

czyni postępu, bez której rozwój kraju i dobrobyt jego obywateli nie byłyby możliwe. Tę rolę wyrażają leksemy благосостояние i модернизация. Wreszcie Rosja jest przedstawiana jako przyjaciółka, dzięki wyrazom дружба i уважение, пр.:

21) Для тех, кто забыл, напомним, спасение выживших польских евреев от преследования нацистами, антисемитски настроенными формированиями Армии Крайовой и Народных вооруженных сил (Narodowe Siły Zbrojne)³⁸, пришло только с Красной Армией. Это исторический факт.

22) Освобождение Варшавы стало событием, которое символизировало возрождение польской государственности. При помощи Советского Союза из руин была отстроена столица Польши, народы наших стран в духе дружбы и взаимного уважения создавали послевоенную экономику, которая обеспечила рост благосостояния поляков и модернизацию страны. Как бы это не резало слух современным польским политикам – исторической вехой на пути становления современной Республики Польша как национального государства польского народа в существующих границах стало именно освобождение страны Красной Армией в 1945 г.

W przykładzie 21 na omówienie zasługuje ostatnie zdanie, podsumowujące wywód o uratowaniu przez Armię Czerwoną polskich Żydów prześladowanych przez Armię Krajową i polskie Narodowe Siły Zbrojne. Stwierdzenie Это исторический факт należy rozpatrywać jako środek blokady weryfikacji prawdziwości, który został użyty w perswazyjnym celu³⁹. W zastosowanym kontekście (i zgodnie z danymi słownikowymi) исторический to taki, który istnieje naprawdę, nie został wymyślony⁴⁰. Celem tego zabiegu komunikacyjnego jest uniemożliwienie weryfikacji przez odbiorcę prawdziwości wyrażonej w wypowiedzi oraz narzucenie mu zamierzonej interpretacji. Podobnie należy rozpatrywać zdanie z przykładu 22 Как бы это не резало слух современным польским политикам, którego funkcją jest wzmocnienie argumentu poprzez zderzenie z domyślnym sprzeciwem odbiorcy. W ten sposób nadawca zaznacza, że świadomie przewiduje możliwą negatywną reakcję odbiorców (w tym wypadku – współczesnych polskich polityków) i jednocześnie obala tę reakcję przez natychmiastowe przejście do kategoriycznego sądu historycznego: że wyzwolenie przez Armię Czerwoną było kluczowe dla obecnego kształtu Polski.

³⁸ Tłumaczenie w tej formie zostało opublikowane na stronie MSZ FR.

³⁹ A. Awdiejew, *Gramatyka interakcji werbalnej...*, s. 143.

⁴⁰ С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова, *Толковый словарь...*

3.2. „ZŁA POLSKA

Zdecydowanie najczęściej stosowanym przez Zacharową sposobem opisywania rzekomego wrogiego stosunku Polaków do Rosjan jest używanie słowa-klucza русофобия. Występuje ono w różnych kontekstach, m.in. w wypowiedziach dotyczących wojny w Ukrainie, w kontekście zamknięcia w Krakowie rosyjskiego konsulatu generalnego, podczas poruszania tematu katastrofy smoleńskiej czy komentowania wyborów prezydenckich w Polsce. Spotykamy też przymiotnik русофобский — w następujących połączeniach: русофобская идеология, русофобская линия (линия — ‘kierunek, przebieg działań, poglądy’⁴¹), русофобская пропаганда. W tym samym roku znaczeniowym pozostaje przymiotnik антироссийский — w połączeniach антироссийская пропаганда, антироссийский консенсус, антироссийский шаг (шаг — ‘działanie, czyn’⁴²). Działania polskich władz względem Rosji są także opisywane jednoznacznie negatywnie jako враждебные i агрессивные, np.:

23) Граждане Польши посетили нашу страну невзирая на зашкаливающую в Польше русофобию, повседневную агрессивную антироссийскую пропаганду, ставшую национальной идеей, которую пытаются навязать.

24) Сегодняшних нацистов на Украине взрастил Запад с его русофобской идеологией и привел в 2014 г. их к власти в результате госпереворота, в котором активно принимало участие в том числе и польское руководство.

25) В связи с враждебными действиями польской стороны с 27 июня с.г. прекратило функционирование Генеральное консульство России в Кракове. Варшава продолжает совершать в угоду сиюминутной политической конъюнктуры шаги, направленные на последовательный демонтаж двусторонних отношений. Последствия этой русофобской линии будут для ее инициаторов весьма ощутимы.

26) Видим, как долгие годы насаждалась русофобия, русофобская пропаганда. Антироссийский консенсус стал объединительной темой для польских политических элит. Кто бы ни выиграл президентские выборы в этой стране, не видим перспектив нормализации наших двусторонних отношений до тех пор, пока официальная Варшава не откажется от реализации враждебного России курса.

27) В условиях царящего на Западе „правового нигилизма” и с учетом очевидной политизированности темы смоленской авиакатастрофы в Польше усматриваем в этом решении очередное проявление русофобии, стремление заработать политические очки, обвиняя российских граждан, реализовать очередной антироссийский шаг.

⁴¹ Tamże.

⁴² Tamże.

Wrogie plany Polski i „kolektywnego Zachodu” wobec Rosji Zacharowa przedstawia wprost, odnosząc się do ćwiczeń wojsk NATO, które – według jej wypowiedzi – miały symulować atak na obwód królewiecki. W tym fragmencie odnajdujemy nagromadzenie leksyki militarnej opisującej działania zbrojne: нападение, операция (w połączeniu наступательная операция), военные действия, штурм.

28) В непосредственной близости от наших границ проводятся военно-тренировочные мероприятия НАТО. В ходе их целенаправленно отрабатываются сценарии нападения на Россию. Одним из наиболее вопиющих примеров стали недавние масштабные многонациональные учения альянса на территории Прибалтики и Польши „Griffin Lightning-2025”. В ходе его этапов в Эстонии, Латвии, Литве и Польше были отработаны детали наступательных операций на Балтийском театре военных действий, включая, только подумайте, штурм Калининградской области.

Omówienia wymaga tu wtrącenie только подумайте, którego funkcja jest ukierunkowana na odbiorcę, ma powodować wzmożenie jego uwagi i zasygnalizować, że chodzi o informację niezwykłą⁴³. Wtrącenie odgrywa także rolę retorycznego podkreślenia niedowierzania i oburzenia, ma w odbiorcy wzbudzić podobne emocje.

4. STRATEGIA DEPRECJONOWANIA

Strategia deprecjonowania polega na zdyskredytowaniu, umniejszeniu wartości i wiarygodności polskiego rządu oraz Polski na arenie międzynarodowej. Obrazuje to poniższy fragment wypowiedzi na temat wotum nieufności dla Ursuli von der Leyen, w którym przejawia się lekceważący stosunek nadawcy do omawianych wydarzeń i podmiotów (eurodeputowani, Ursula von der Leyen, państwa UE, w tym Polska), wyrażony za pomocą subtelnych, lecz skutecznych środków deprecjonujących. Pierwszy zabieg polega na rozpoczęciu wypowiedzi od frazy Видели и слышали эти новости..., nacechowanej kolokwialnie i zastępującej formalne połączenia typu по сообщениям СМИ czy согласно официальной информации. Wprowadza to nieformalny ton i pośrednio deprecjonuje omawiany temat. Efekt ironicznego dystansu potęguje fraza Из того, что я видела

⁴³ Z. Czapiга, *Rosyjskie operatory metatekstowe i ich polskie odpowiedniki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2006, s. 130.

в новостях..., ograniczająca źródło informacji do osobistej percepcji nadawcy. Cała wypowiedź nabiera charakteru umniejszającego wagę sprawę:

29) Видели и слышали эти новости относительно того, что ряд евродепутатов вышли с инициативой о вынесении вотума недоверия главе Еврокомиссии У. фон дер Ляйен. Из того, что я видела в новостях, порядка 10% от общей численности евродепутатов уже подписались. Эти подписавшиеся представляют 13 (то есть почти половину) стран-членов ЕС, включая Германию, Францию, Польшу, Испанию, даже Чехию с Эстонией.

Wyraźnym sygnałem deprecjonowania jest także zastosowanie ironii, której przykład odnajdujemy w wypowiedzi dotyczącej spotkania w Rzymie grupy Weimar Plus:

30) 12 июня с.г. в Риме главы внешнеполитических ведомств стран формата „Веймар плюс” (сколько они форматов наделали – фантастика!) (Британия, Германия, Испания, Италия, Польша, Франция) [...] выступили за укрепление ВСУ [...].

Główną rolę odgrywa tu wtrącenie: сколько они форматов наделали – фантастика! Wyznacznikiem ironii jest nieadekwatność wyrażanej oceny w stosunku do oceny implikowanej przez kontekst wypowiedzi⁴⁴ – pozornie entuzjastyczne wykrzyknienie фантастика! w rzeczywistości wyraża dezaprobatę i kpinę. Jego użycie nie jest komplementem, lecz szyderczym komentarzem, który wyśmiewa strukturę Weimar Plus. Wrażenie potęguje kolokwializm наделали (zamiast neutralnego создали), który sugeruje bezład, nadmiar, niekontrolowaną produkcję⁴⁵ – jakby struktury międzynarodowe z udziałem Polski były tworzone masowo, bez sensu i refleksji.

5. STRATEGIA DEZINFORMACJI

Strategia ta jest ukierunkowana na zniekształcanie faktów poprzez mieszanie informacji prawdziwych z manipulacjami, tak aby osiągnąć konkretne cele polityczne i ideologiczne. W przypadku wypowiedzi Zacharowej realizację tej strategii najwyraźniej widać w wystąpieniach dotyczących historii, głównie czasów II wojny światowej.

⁴⁴ G. Habrajska, *Komunikacyjna analiza i interpretacja tekstu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2004, s. 119.

⁴⁵ С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова, *Толковый словарь...*

Obrazuje to poniższy przykład, w którym nadawca mówi o rzezi wołyńskiej. Bezpośrednio przed przytoczonymi tu słowami Zacharowa komentuje polsko-ukraińskie relacje i zarzuca prezydentowi Ukrainy, że nie wie, czym była rzeź wołyńska:

31) В отличие от него мы все хорошо знаем о Волынской резне и можем напомнить основные факты. Волынская резня — это убийство украинскими националистами в 1943–1944 гг. на Западной Украине порядка 100 тыс. мирных советских граждан — преимущественно поляков, но также русских, белорусов, евреев, представителей других народов Советского Союза, тех же украинцев, не разделявших членоконенавистническую идеологию ОУН–УПА (признана экстремистской и запрещена в России). Жертв этой трагедии мы не делим по этническому принципу: все они — граждане СССР, павшие от рук пособников гитлеровцев, сознательно уничтожавших людей определенной национальности.

Już na początku wypowiedzi pojawia się fraza *мы все хорошо знаем*, która poprzez odwołanie się do wiedzy ogólnej stanowi środek blokowania weryfikacji prawdziwości wyrażonej asercji. Forma ta sugeruje, że nie ma potrzeby weryfikacji faktów — zostały one już ustalone i wszyscy je znają. Konstrukcją, która pozwala podkreślić powszechność wyrażonych sądów, ale przede wszystkim stwarza pozór jedności nadawcy i odbiorcy, jest inkluzywne *мы*. Funkcja blokowania weryfikacji zostaje tu wzmocniona przez frazę *и можем напомнить основные факты*, gdzie leksem *факты* wprowadza element niepodważalności⁴⁶, a czasownik *напомнить* sugeruje, że wydarzenia, a których mowa, były Żelenskiemu znane, lecz zostały przez niego pominięte lub zignorowane. Zabieg ten lokuje nadawcę w pozycji autorytetu poznawczego i moralnego oraz wpisuje się w strategię propagandową polegającą na przywracaniu „właściwej” wersji historii. Została ona przedstawiona w dalszej części tej wypowiedzi, będącej z komunikacyjnego punktu widzenia asercją — w tym wypadku wyjaśnieniem, w którym nie ma jawnych sygnałów wartościowania⁴⁷, co wytwarza poczucie obiektywności i wiarygodności. Zacharowa informuje, że do rzezi wołyńskiej doszło na *Западной Украине*, przez co zaciera granice historyczne i przenosi dzisiejsze pojęcia geograficzne na przeszłość⁴⁸. O ofiarach ludo-

⁴⁶ Tamże.

⁴⁷ I. Prokop, *Aspekty analizy pragmatycznej*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2010, s. 99.

⁴⁸ Co ciekawe, w jednym z wystąpień Zacharowa komentuje podpisanie przez Andrzeja Dudę ustawy w sprawie ustanowienia dnia pamięci ofiar rzezi wo-

bójstwa mówi: мирные советские граждане, a następnie, obok Polaków wymienia także Rosjan, Białorusinów, Żydów i представителей других народов Советского Союза. W dalszej części wypowiedzi kategorycznie stwierdza — все они — граждане СССР. Wyróżnione tu wyrazy odwołujące się do obywateli i historii Związku Radzieckiego pełnią funkcję słów-kluczy, tworząc semantyczny rdzeń narracji. W ten sposób Zacharowa redefiniuje Wołyń jako tragedię radzieckich obywateli.

PODSUMOWANIE

Przeprowadzona analiza wypowiedzi Marii Zacharowej dotyczących Polski i Polaków pokazuje, że nie mają one charakteru neutralnej komunikacji instytucjonalnej, lecz stanowią konsekwentnie realizowany przekaz propagandowy. Jego celem jest kształtowanie pożądanego obrazu relacji rosyjsko-polskich poprzez wartościującą interpretację prezentowanych wydarzeń oraz świadomy dobór określonych środków językowych.

Kluczową rolę w tym procesie odgrywają słowa-klucze, które stanowią podstawowy nośnik argumentacji i organizują interpretację przekazu. W odniesieniu do Polski i „kolektywnego Zachodu” dominują leksemy o negatywnej aksjologii (np. война, эскалация, нацизм, русофобия, фальсификация, клевета), pełniące funkcję dyskredytującą i delegitymizującą działania przeciwnika. Z kolei słowa-klucze o dodatnim nacechowaniu, odnoszone do Rosji (np. объективная информация, освобождение, спасение, дружба, гостеприимство), służą legitymizacji jej polityki oraz budowaniu pozytywnego autowizerunku.

Oddziaływanie słów-kluczy wzmacniają językowe środki perswazji, takie jak kolokwializmy i ironia, które obniżają rejestr wy-

łyńskiej i wtedy przytacza nazwę rocznicy w oryginale: *А. Дуда подписал закон, объявляющий 11 июля „днем памяти о поляках — жертвах геноцида, совершенного ОУН и УПА на восточных землях Второй Польской Республики”*. Występuje tu wskazanie na miejsce tragedii, tj. wschodnie ziemie II Rzeczypospolitej Polskiej. W żadnym miejscu tej wypowiedzi Zacharowa nie próbuje modyfikować tej informacji — ani w odniesieniu do narodowości ofiar, ani do miejsca. Takie działanie może być przejawem strategii dezinformacji — podawanie na przemian prawdziwych i fałszywych informacji na ten sam temat osłabia zdolność odbiorcy do rozróżniania faktów od fałszu oraz wprowadza poznawczy chaos.

powiedzi i deprecjonują opisywane podmioty, oraz metafory i frazeologizmy, które intensyfikują emocjonalny odbiór komunikatu. Istotną rolę odgrywają również formuły blokujące weryfikację (np. это исторический факт, мы все хорошо знаем), ograniczające możliwość krytycznej oceny przekazywanych treści.

Analiza wykazała, że w komunikacji Zacharowej wyraźnie można wyróżnić kilka powtarzalnych strategii komunikacyjnych, z których każda realizuje określone cele polityczno-ideologiczne. Autorka wyodrębniła strategię ofensywną, w której dominują oskarżenia wobec Polski i Polaków, realizowane głównie poprzez zestaw słów-kluczy. Drugą jest strategia kontrastu w rosyjsko-polskich relacjach, w której obok słów-kluczy silniej uwidaczniają się językowe środki perswazji, co zwiększa retoryczne oddziaływanie wypowiedzi. Wreszcie, w ramach strategii deprecjonowania i strategii dezinformacji, działania komunikacyjne opierają się głównie na środkach perswazji, choć słowa-klucze również odgrywają istotną rolę. Zidentyfikowane mechanizmy pokazują, w jaki sposób powtarzalne kombinacje językowe nie tylko kształtują percepcję odbiorców, lecz także potęgują kontrastowy podział na „swoich” i „obcych”, uwydatniając charakterystyczną funkcjonalną specyfikę każdej strategii.

Zgromadzony materiał dowodzi, że badane wypowiedzi funkcjonują jako narzędzie realizacji bieżących celów politycznych i ideologicznych Federacji Rosyjskiej. Język pełni w nich rolę instrumentu propagandy, służącego nie tyle informowaniu, co interpretowaniu rzeczywistości w sposób zgodny z przyjętą linią narracyjną.

REFERENCES

- Awdiejew, Aleksy. *Gramatyka interakcji werbalnej*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2007.
- Barańczak, Stanisław. „Słowo — perswazja — kultura masowa.” *Twórczość*, 1975, no. 7: 44–59.
- Bednarska, Katarzyna. „Językowe środki perswazji w polskich i słoweńskich reklamach.” *Acta Universitatis Lodzianis. Kształcenie polonistyczne cudzoziemców*, 2014, no. 21: 279–287.
- Bralczyk, Jerzy. „Strategie w języku propagandy politycznej (o polskiej propagandzie partyjnopaństwowej w latach 1982–88).” *Język a kultura 4: Funkcje języka i wypowiedzi*. Bartmiński, Jerzy, Grzegorzczkowska, Renata (eds.). Wrocław: Wydawnictwo Wiedza o Kulturze, 1991: 105–114.
- Brodowski, Jan, Winiarska-Brodowska, Małgorzata. „Państwa Kaukazu Południowego w wypowiedziach rzeczniczki prasowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych Federacji Rosyjskiej.” *Politeja*, 2022, no. 3 (78): 35–52.

- Czapiga, Zofia. *Rosyjskie operatory metatekstowe i ich polskie odpowiedniki*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2006.
- Gajewska, Ewelina. “‘Polska jest naszym wielkim zadaniem’ — językowe środki perswazji w audycjach wyborczych kandydatów na prezydenta Polski w wyborach z 2020 roku.” *Media i Społeczeństwo*, 2022, no. 16: 136–153.
- Gruner, Gabriela. “Metafora i metonimia konceptualna jako narzędzia perswazji i manipulacji.” *Językoznawstwo*, 2024, no. 1 (20): 110.
- Habrajska, Grażyna. *Komunikacyjna analiza i interpretacja tekstu*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2004.
- Habrajska, Grażyna. “Nakłanianie, perswazja, manipulacja językowa.” *Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Litteraria Polonica*, 2005, no. 7: 91–126.
- Jankosz, Magdalena. “Perswazyjna funkcja werbalnych i niewerbalnych metafor na przykładzie konferencji polskiego rządu podczas tzw. trzeciej fali epidemii COVID–19.” *Res Rhetorica*, 2021, no. 8 (3): 75–90.
- Jaskólski, Adam. “Obraz Zachodu w oficjalnej rosyjskiej narracji w kontekście inwazji Rosji na Ukrainę.” *Przegląd Rusycystyczny*, 2025, no. 3 (191): 141–158.
- Kamińska-Szmaj, Irena. “Propaganda, perswazja, manipulacja — próba porządkowania pojęć.” *Manipulacja w języku*. Krzyżanowski, Piotr, Nowak, Paweł (eds.). Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2004: 13–27.
- Kiklewicz, Aleksander. “Kolokwializmy we współczesnej prasie: funkcje i uwarunkowania (na materiale ‘Gazety Wyborczej’ i ‘Nowej Gazety’).” *Przegląd Wschodnioeuropejski*, 2025, vol. 16, no. 2: 333–356.
- Kiklewicz, Aleksander. “Perswazja a implikacja.” *Teorie i praktyki komunikacji 2*. Barańska-Szmitko, Anna, Filipczak-Białkowska, Anita (eds.). Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2023: 423–447.
- Kiklewicz, Aleksander. “Perswazja poprzez argumentację aberracyjną (ze szczególnym uwzględnieniem komunikacji wizualnej).” *Socjolingwistyka*, 2025, no. 39: 7–28.
- Kita, Małgorzata. “Słowa magnesy. O (nie)przewidywalnym efekcie skupiania uwagi odbiorcy na słowie w dyskursie publicznym (medialnym).” *Słowo we współczesnych dyskursach*. Jachimowska, Katarzyna, Kudry, Barbara, Szkudlarek-Śmiechowicz, Ewa (eds.). Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2014: 13–22.
- Kowska-Chrzanowska, Małgorzata. “Rosyjskie antypolskie narracje dezinformacyjne w roku 2024 w świetle zasobów bazy EUvsDisinfo.” *Polityka i Społeczeństwo*, 2025, no. 2 (23): 53–75.
- Kudra, Barbara. “Semantyzacja ideologiczna słowa w tzw. dyskursie smoleńskim.” *Słowo we współczesnych dyskursach*. Jachimowska, Katarzyna, Kudry, Barbara, Szkudlarek-Śmiechowicz, Ewa (eds.). Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2014: 35–42.
- Małycka, Agata. *Strategie komunikacyjne we współczesnym dyskursie politycznym*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2012.
- Ornatowski, Cezar M. “Retoryka uzbrojona: walka o świadomość we współczesnej przestrzeni medialnej.” *Res Rhetorica*, 2021, no. 8 (4): 13–39.
- Ozga, Krzysztof. “(De)putinizacja — ideologem hasłowy we współczesnym dyskursie medialnym.” *Teorie i praktyki komunikacji 2*. Barańska-Szmitko, Anna, Filipczak-Białkowska, Anita (eds.). Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2023: 277–302.

- Paradowski, Rafał. "Trends and Mechanisms of Russian Disinformation Concerning Poland: the Analysis of Information Operations on Twitter in 2009–2020." *The Copernicus Journal of Political Studies*, 2025, no. 1: 35–59.
- Pikor, Wojciech. "Ironia jako narzędzie narracji." *Biblica et Patristica Thoruniensia*, 2018, no. 11: 209–225.
- Podracki, Jerzy, Trysińska, Magdalena. "Metafory a frazeologia w języku polityków (na przykładzie rozmów prowadzonych w TVP i Internecie)." *Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. Studia Logopedica*, 2006, no. 31: 429–439.
- Polowyj, Taras. "Od informacji do propagandy: Transformacja rosyjskiego systemu medialnego." *Sprawy Międzynarodowe*, 2025, no. 2 (78): 197–225.
- Prokop, Izabela. *Aspekty analizy pragmatyngwistycznej*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2010.
- Pstyga Alicja. "Wojna i pokój? Publicystyka rosyjskojęzyczna w przekładzie na język polski po lutym 2022 roku." *Studia Rossica Posnaniensia*, 2025, no. 50: 119–132.
- Starodubtseva, Anastassiya. "Cultural-Civilisational Dimensions of Public Conscientiousness Militarisation: A Study of Comments on Russian Pro- Government Telegram Channels." *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Cultura*, 2025, no. 17 (2): 79–93.
- Tokarz, Marek. *Argumentacja, perswazja, manipulacja*. Gdańsk: Wydawnictwo Psychologiczne, 2006.
- Wierzbička, Anna. *Słowa klucze. Różne języki — różne kultury*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2007.
- Witkowska, Ilona. "Argumentacja jako językowy środek perswazji — na przykładzie prasowych tekstów reklamowych." *Kreatywność językowa w przestrzeni medialnej*. Burska, Katarzyna, Cieśla, Bartłomiej (eds.). Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2014: 267–279.
- Wójcik, Anna. "Skuteczne przekonywanie w przekazach reklamowych: językowe środki perswazji stosowane w kampaniach społecznych." *Słowo — wartość — jakość w języku i tekście*. Mitrenga, Barbara (ed.). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2016: 169–182.
- Wrzosek, Marek. "Rosyjska dezinformacja w konflikcie zbrojnym w Ukrainie." *Bezpieczeństwo Narodowe*, 2024, no. 44: 61–88.
- Zdunkiewicz-Jedynak, Dorota. "Słowa-klucze w dyskursie 'dobrej zmiany.'" *Socjolekt — idiolekt — idiolekt: historia i współczesność*. Sokólska, Urszula (ed.). Białystok: Wydawnictwo Prymat, Wydział Filologiczny Uniwersytetu w Białymstoku, 2017: 445–461.
- Zemsał, Piotr. "Ideologem w dyskursie ideologicznym." *Ideologie w słowach i obrazach*. Kamińska-Szmaj, Irena, Piekot, Tomasz, Poprawa, Marcin (eds.). Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2008: 83–87.
- Zięba, Anna. "Językowe środki perswazji i manipulacji w informacjach prasowych na przykładzie Targów Budownictwa BUDMA 2008". *Język, Komunikacja, Informacja*, 2009, no. 4: 109–123.
- Балашова, Любовь В. "Идеологема 'коллективный Запад' сквозь призму антропоморфной метафоры (на материале выступлений С. В. Лаврова после начала специальной военной операции 24.02.2022)." *Политическая лингвистика*, 2022, no. 5 (95): 24–39.
- Бараш, Раиса Э., Петухов, Роман В. "Идентичность и историческая память россиян в условиях противостояния 'коллективному Западу.'" *Вестник Института социологии*, 2023, vol. 144: 147–175.

POLSKA I POLACY...

- Калинин, Олег И. “Речевое воздействие и содержание метафоры: к вопросу об индексе функциональной типологии.” *Теоретическая и прикладная лингвистика*, 2021, no. 7 (3): 90–102.
- Крылова, Светлана И. “Мифологема: термин и понятие.” *Известия Гомельского государственного университета имени Ф. Скорины*, 2009, no. 3 (54): 98–102.
- Ожегов, Сергей И., Шведова, Наталия Ю. *Толковый словарь русского языка*. Москва: Издательство Русский язык, 2002.
- Федоров, Александр И. *Фразеологический словарь русского литературного языка*. Астрель: АСТ, Москва 2008.